ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی

(ڕانیە 1991 - 2015)

د. هێرش ڕەسوڵ – ئاراز ڕەمەزان

2018

■ ناوی کتێب: **رۆژنامەنوسیی لۆکاڵی (رانیە 1991 - 2015)**

■ بابەت: **توێژینەوە**

■ نوسەر: **د. هێرش رەسوڵ - ئاراز رەمەزان**

■ پیتچنین: **نوسەران**

■ دیزاینی ناوەوە: **محەمەد بابۆڵی**

■ دیزاینی بەرگ: **هۆگر حەمەساڵح**

■ نۆرەی چاپ: **یەکەم**

■ چاپ: **چاپخانەی**

■ تیراژ: 1000 **دانە**

■ نرخ: 2000 **دینار**

■ ساڵ و شوێنی چاپ: 2018 - **سلێمانی**

■ لە بڵاوکراوەکانی: **رۆژنامەی (کوردستانی نوێ)**

لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان

ژمارەی سپاردنی (   ) ی ساڵی 2018 ی پێدراوە

رۆژنامەنوسیی کوردییش، لە تەمەنی زیاتر لە سەدەیەکی خۆیدا، کە بە چەندین

هەورازو نشێو تێپەڕبوە و قۆناغی جیاوازی بڕیوە، (ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی) یەکێك بوە لە جۆرە دیارەکانی، و لە ساتەوەختی خۆیدا ڕۆڵو کاریگەرێتیی خۆی هەبوە.

ئەم هەوڵەمان پێشکەشە بە:

رۆشنبیرو رۆژنامەنوسانی رانیە..

چ ئەوانەی، دوێنێ خۆبەخشانە وەك مۆم بۆ

روناکیی شارو نیشتمانەکەیان سوتان،

چ ئەوانەشی، ئەمڕۆ دەیانەوێ رانیە لە

کاروانەکە دانەبڕێت!

هێرش - ئاراز

پێرست

لاپەڕە	بابەت لاپەڕە
7	پێشەکی ....
16-9	باسی یەکەم: ڕێبازنامە ....
-17 26	باسی دوەم: تیۆرینامە ....
17	ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی لە باشوری کوردستاندا ....
19	سەرەتاکانی ڕۆژنامەنوسی لە ڕانیە دا ....
24	ڕۆڵە پێشەنگییەکانی ڕانیە لە بزاڤی ڕۆژنامەنوسیی دوای ڕاپەڕیندا ....
-27 62	باسی سێیەم: لایەنی پراکتیکی ....
27	ناخشیکاری بۆ میدیای نوسراو لە ناوەندی قەزای ڕانیەدا (1991 – 2015) ....
63	دەرەنجامەکان ....
66	ڕاسپاردەکان ....
67	پێشنیارەکان ....
68	لیستی سەرچاوەکان ....
71	سوپاس و پێزانین ....
72	سەرنج ....
73	پاشکۆی وێنەکان ....

پێشەکی

بەو پێیەی ڕاگەیاندن بە یەکێك لە بوارە گرنگەکانی ژیان و کۆمەڵ هەژماردەکرێت، ڕاگەیاندنی نوسراویش، یان ڕۆژنامەنوسی کە خۆی لە ڕۆژنامە و گۆڤار و چاپکراوی خولەکییدا دەبینێتەوە، یەکێکە لە جۆرو تەرزە دێرین و کاریگەرەکانی، و لەگەڵ بەرەوپێشچونە خێراکانی زانست و تەکنەلۆژیا و هاتنەئارای ئامرازی نوێچەشنیش، بەڵام هێشتا بایەخی خۆی لەدەستنەداوە. ئەمە بۆ ئێستا، بەڵام ئەگەر بۆ چارەگە سەدەیەك پێش ئەمڕۆش بگەڕێینەوە، دەبینین لە فۆرم و جۆری جیاجیادا ئەرکگەلی جیاوازی ڕاپەڕاندوە، یەکێك لەو جۆرانەش لە ڕوی جوگرافیاوەیە، کە (ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی)یە.

ڕۆژنامەنوسیی کوردییش، لە تەمەنی زیاتر لە سەدەیەکی خۆیدا، کە بە چەندین هەورازو نشێو تێپەڕبوە، و قۆناغی جیاوازی بڕیوە، (ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی) یەکێك بوە لە جۆرە دیارەکانی، و لە ساتەوەختی خۆیدا ڕۆڵو کاریگەرێتیی خۆی هەبوە.

لــــه ســـۆنگەی بایـــەخی بـــواری راگەیانـــدن‌و ڕۆژنامەنوسی، و پێگەی ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی لـه ڕۆژنامەنوســـیی کوردیـــدا، ئـــەم توێژینەوەیـــە دەربـــارەی ڕۆژنامەنوســـیی قەزایـــەکی باشـــوری کوردستانە[*]، کەوا ژمارەیـەك چاپکراوی خولـەکی بــە جــۆرو سروشــت و تایبەتمەنــدیی جیــاوازەوە لێدەرچـــون، بۆیـــە دوای ماوەیـــەکی زەمـــەنی پێویستییان بە تاوتوێکردن‌و لێتوێژینەوەیە.

---

* هۆکاری بەکارهێنانی دەستەواژەی (باشـوری کوردسـتان) لـە بـری (هـەرێمی کوردسـتان) لێـرەدا، وێـڕای واقیعییـەتی دەستەواژەکە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کـە تـاکو ئەنجامـدانی یەکـەمین هەڵبـژاردنی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی کوردسـتان (پارلـەمان) لـە (1992/5/19)، و پێکهێنـانی یەکـەمین کابینەی حکومەتی هەرێمی کوردسـتان لـە (1992/7/4)، و راگەیاندنی فیدراڵی لە (1992/10/4) جوگرافیایـەك بـە ناوی (هەرێمی کوردسـتان) لـە ئارادانـەبو، کـە مـاوەی ئـەم توێژینەوەیەش دەکەوێتە پێش ئەو رێکەوتەوە.

باسی یەکەم: ڕێبازنامە

بایەخی توێژینەوەکە:

پاش ڕاپەڕینی پێنجی ئازاری 1991ی خەڵکی باشوری کوردستان (کوردستانی بندەستی عیراق) بەرامبەر ڕژێمی داگیرکاری بەعس، دەروازەیەکی نوێ بە ڕوی زۆر بواری جیاوازی کۆمەڵی کوردی لەو بەشەی کوردستاندا کرایەوە و گەشەی بەرچاو لە زۆربەی بوارەکاندا بەدیکرا، یەکێك لەوانەش بواری ڕۆژنامەنوسی (ڕاگەیاندنی نوسراو) بو، کە چ لە لایەنی چەندێتی و چ لە لایەنی چۆنێتییەوە تائەندازەیەکی دیار بەرەوپێشەوە ڕۆیشت. بۆیە ئەنجامدانی توێژینەوەی زانستی دەربارەی ئەوجۆرەی ڕاگەیاندن لە گۆشە و ڕەهەندی جیاوازەوە دەربارەی، بەجێهێنانی ئەرکێکی گرنگی ئەکادیمییە.

بە بڕوای توێژەران، لێتوێژینەوەی ڕۆژنامەنوسیی بەدەر لە شارە گەورەکان (قەزا و ناحیەکان)، کەوا کەمتر کاری زانستییان سەبارەت کراوە، بایەخ و سودی تایبەتی هەیە. لەو نێوانەشدا، قەزای ڕانیە، کە لە ئازاری ساڵی 1991دا هاوکات لەگەڵ ئەوەی بوە دەروازەی

راپەڕینی جەماوەری، سەرەتایەکی باشی راگەیاندن و رۆژنامەنوسییشی لێوە دەستپێکرا.

کێشەی توێژینەوەکە:

کێشەی سەرەکیی توێژینەوەکە بریتییە لە رۆڵ و کاریگەرێتیی ناوەندی قەزای رانیە لە رەوتی رۆژنامەنوسیی کوردی لە باشوری کوردستاندا، ئەویش لە رێی خستنەڕوی ئەم پرسیارانەی خوارەوەوە:

1. ژمارە و رێژەی ئەو چاپکراوە خولەکییانەی کە لە ماوەی 25 ساڵی دوای راپەڕیندا (1991 – 2015) لە ناو رانیە دەرچوێنراون، چەندن؟

2. رۆژنامەنوسیی لە رانیە لە ماوەی دیاریکراودا، و بە پێی (جۆر، خاوەندارێتی، ساڵی دەرچون، کاتی دەرچون، ژمارەی دەرچون، تایبەتمەندی، جۆری پسپۆڕی، لایەنی هونەریو چاپو نەخشەسازی، رادەی بەردەوامبون)ی چاپکراوە خولەکییەکە لە چ ئاستێکدایە؟

ئامانجی توێژینەوەکە:

بە مەبەستی گەیشتن بە دەرەنجامگەلێکی ورد، توێژەران ئەم ئامانجانەیان دەستنیشانکردون:

1. زانـــینی ژمــارە و ڕێــژەی ئــەو چــاپکراوە خولەکییانـــەی کــە لــە مــاوەی 25 ســـاڵی دوای ڕاپەڕینـــدا (1991 – 2015) لـــە نـــاو ڕانیـــە دەرچوێنراون.

2. ئاشکراکردنی ئاستی ڕۆژنامەنوسیی لە ڕانیە لـــە مـــاوەی دیـــاریکراودا، و بـــە پێـــی (جـــۆر، خاوەنـدارێتی، ســاڵی دەرچـون، کــاتی دەرچــون، ژمارەی دەرچـون، تایبەتمەنـدی، جـۆری پسـپۆڕی، لایـــەنی هونـــەریو چـــاپو نەخشەســـازی، ڕادەی بەردەوامبون)ی چاپکراوە خولەکییەکە.

جۆر و ڕێبازی توێژینەوەکە:

ئـەم توێژینەوەیـە لـە ڕوی جـۆرەوە لـە ریـزی (توێژینەوە وەسفییەکان) هـەژماردەکرێت، و لایەنـە مەیدانییەکەشی لە ڕێی (ڕێبازی ناخشـیکاری) یـەوە ئەنجامـدراوە، بـۆ ئـەوەی توێـژەران لـەو ڕێگەیـەوە یەکە و دەستە دیاریکراوەکان شرۆڤەبکەن.

بواری توێژینەوەکە:

توێژینەوەکە سێ بواری وەرگرتوە:

أ. بواری شوێن: لە نێو ڕۆژنامەنوسیی کوردیی باشوری کوردستاندا، توێژەران ڕۆژنامەنوسیی ناوەندی قەزای ڕانیەیان وەك مشتە (سامپڵ) هەڵبژاردوە، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە:

– لەگەڵ سەرکەوتنی ڕاپەڕیندا بزاڤێکی دیاری ڕاگەیاندن و ڕۆژنامەنوسی لەو قەزایەدا هاتۆتەکایەوە و ژمارەیەکی دیار لە چاپکراوە خولەکیی لێ دەرچوێنراوە.

– نەبونی توێژینەوەیەکی زانستی دەربارەی ڕۆژنامەنوسی لە قەزای ڕانیەدا.

ب. بواری کات: ماوەی 25 ساڵی دوای ڕاپەڕین (1991 – 2015) وەرگیراوە، ئەمەش لە خۆیدا چەند قۆناغێکی جیاواز لە خۆدەگرێت: (قۆناغی بەرەی کوردستانی، قۆناغی پێکهێنانی حکومەت، قۆناغی شەڕی ناوخۆ، قۆناغی نەشەڕ نە ئاشتی، قۆناغی هاتنەکایەی ڕۆژنامەی ئەهلی، قۆناغی پاش ڕوخاندنی ڕژێمی بەعس، قۆناغی کابینەی یەکگرتوی حکومەتی هەرێم، ...).

ج. بـــواری بابـــەتی: کـــۆی جۆرەکـــانی ڕۆژنامەنوسیی نوسراو لـە قـەزای ڕانیـە دەگرێتـەوە بە ئاستو ئاراستەو تایبەتمەندییەکانییانەوە.

ڕواڵەتەڕاستی:

بـــە مەبەســـتی دڵنیـــابون لـــە ڕێکـــوپێکیی ناخشـــیکارییەکەو گونجـــانی لەگـــەڵ بابـــەتی توێژینەوەکـــەدا، و دوای ئامـــادەکردنی بڕگـــەکانی ناخشـیکارییەکە، بـە پشتبەسـتن بـە ڕواڵەتەڕاسـتی (الصـــدق الظـــاهري)، لەلایـــەن ژمارەیـــەك (پســـــپۆڕ)(*)ەوە هەڵســـــەنگێنرا، پاشـــــان ســـەرنجەکانیان تـــاوتوێکرا، و بـــەپێی پێویســـتو گونجـان گۆڕانکارییـان تێـدا کـرا، و لــە ڕێگــەی

---

* ئەم پسپۆڕانە بون:

1. پ. ی. د. فوئـاد عـەلی ئەحمـەد، پسـپۆڕ لـە بـواری گەیانـدنی سیاسـیدا، سـکوڵی زانسـتە مرۆڤایەتییـەکان، زانکۆی سلێمانی.

2. پ. ی. د. هـێمن مەجیـد حەسـەن، پسـپۆڕ لـە بـواری بەرنامەکانی تەلەڤزیۆندا، سـکوڵی زانسـتە مرۆڤایەتییـەکان، زانکۆی سلێمانی.

3. د. لانە صابر قەرەداغی، پسـپۆڕ لـە بـواری پەیوەندییـە گشـتییەکاندا، سـکوڵی زانسـتە مرۆڤایەتییـەکان، زانکـۆی سلێمانی.

بــەکارهێنانی هاوکێشــەی (هۆڵســتی)ەوە رادەی راستییەکە دەرهێنـرا، کـە بریتییـە لـە (94.77٪)، کەوا لە روی زانستییەوە رێژەیەکی پەسەندکراوە.

جێگیری:

بــۆ دیــاریکردنی ئاســتی جــێگیری (الثبــات)ی ناخشیکارییەکەش لە رێگـەی کاتـەوە، بـە شـێوازی دوبارەکردنــەوەو بــە پشتبەســتن بــە هاوکێشــەی (هۆڵستی)، توێژەران گەیشتنە ئەوەی کە رێژەکـەی بریتییــە لــە (97٪)، کــەوا لــە روی زانســتییەوە رێژەیەکی پەسەندکراوە.

ئامارشیکاریی بەکارهاتو:

توێــژەران کردەیــەکی ژمێرەیــی ســادەیان بـەکارهێناوە، کـە خـۆی لـە دوبارەبونـەوەو رێـژەی سـەدی دا دەبینێتـەوە، کـەوا خشـتەکانی ئامـار بـە پێــی یەکــەو دەســتەو دوبارەبونــەوەو رێــژەی سەدییان رێکخراون.

چەمکو زاراوەکان:

* رۆژنامەنوسی: تـەرزێکی گەیاندنە، بریتییە لـە چاپکراوی خولەکی (رۆژنامە، گۆڤار، بڵاوکراوە) کـە بـە شـێوەیەکی رێکخـراو، لـە کـاتێکی دیـاریکراو و لەلایەن ستافێکی دیاریکراوەوە دەردەچوێنرێت.

* ڕۆژنامەی کاغەزی: چاپکراوێکە بە گشتی ڕۆژانە، هەفتانە یان لە کاتێکی خولەکیی دیاریکراودا دەردەچێت، و تێیدا هەواڵ، بیروڕا، زانیاری نوێ و ڕێکلام بڵاودەکاتەوە[1].

* گۆڤار: بڵاوکراوەیەکی خولەکییە بەپێی کات و هەفتانە، مانگانە یان وەرزانە چاپدەکرێت، هەروا وتارو زانیاری بڵاودەکاتەوە دەبارەی بابەتێکی تایبەتمەند، یان بابەتی هەمەڕەنگو هەمەجۆر[2].

* بڵاوکراوە: ئەو چاپکراوە خولەکییەیە، کە نە ڕۆژنامەیەو نە گۆڤار، بەڵکو لە هەردوکیانەوە نزیکەو لە ڕوی سروشتو تایبەتمەندییەوە تاڕادەیەك دەکەوێتە نێوانییانەوە.

* ڕۆژنامەنوسیی لۆکاڵی: ئەو ڕاگەیاندنە نوسراوەیە کە چوارچێوەی پەخشو بڵاوبونەوەکەی پێگەیەکی جوگرافیایی بچوکە، واتە لەسەر ئاستی گوندێك، گەڕەکێك، ناحیەیەك،

---

(1) دەستەی نووسەرانی بریتانیکا، ئینسکلۆپێدیای بریتانیکا، (2014)، نوسخەی ئەلکترۆنی، چاپنەکراو، ل1، لەم لینکە وەرگیراوە:
http://www.britannica.com/topic/newspaper

(2) هەمان سەرچاوە، ل1.

قەزایەك، یان شارێکە، و ڕۆژنامەنوسیی ناوخۆیە، وەکچۆن لە بەرامبەردا ڕۆژنامەنوسیی نیشتمانیو ڕۆژنامەنوسیی نێودەوڵەتی هەیە.

* باشوری کوردستان: ئەو پارچەیەی کوردستانی گەورەیە، کەوا لە قۆناغە جیاوازەکاندا خراوەتە ژێر حکومڕانیی دەوڵەتی عوسمانیو حکومەتەکانی عیراق، و دابەشو داگیرکراوە.

* ڕانیە: یەکێکە لە قەزا گەورەکانی باشوری کوردستان، کە مێژوی بەقەزابونی بۆ سەردەمی عوسمانییەکان دەگەڕێتەوە لە (1789ز)، لە ڕوی جوگرافیاییەوە دەکەوێتە باکوری خۆرهەڵاتی شاری سلێمانیو (130) کم لەو پارێزگایەوە دورە، لە ڕوی کارگێڕییەوە سەر بە پارێزگای سلێمانییەو چوار ناحیەی هەیە، سەنتەری ناوچەی بیتوێنە، ماوەی چەند ساڵێکیشە بوەتە سەنتەری ئیدارەی ڕاپەڕین، وەك سەرەتایەك بۆ بەپارێزگابون.

باسی دووەم: تیۆرینامە

رۆژنامەنوسیی لۆکاڵی لە باشوری کوردستاندا

لە دوای راپەڕینی ئازاری 1991 رۆژنامەنوسیی کوردی لە باشوری کوردستاندا پێینایە قۆناغێکی نوێی تەمەنییەوە، قۆناغێك کە هەر لە سەرەتاو، و لە روی چەندێتیو چۆنێتییەوە خۆی جیاکردەوە، هەروەك لەو ماوە کەمەدا ژمارەیەکی بەرچاو لە رۆژنامەو گۆڤارو بلاوکراوە بە ناو و جۆرو سروشتو تایبەتمەندێتیی جیاوازەوە، و لە تەواوی ناوچەو شارو شارۆچکەکاندا دەرچوێنران.

کەواتە یەکێك لە سیما دیارەکانی رۆژنامەنوسیی کوردیی پاش راپەڕین بریتییە لە رۆژنامەنوسیی لۆکاڵی، یان رۆژنامەنوسیی قەزاو ناحیەکان، "ئەگەر سەیری هێڵی بەیانیی ئەو بوارە بکەین ئەویش کێرڤی بەرزبۆتەوە، و شتی دیاریان چاپ و بلاوکردۆتەوە، کە یان لە شێوەی بلاوکراوەدا خۆیان نواندوە، یان لە شێوەی

گۆڤــاردا، یــاخود نــاوه نــاوەش نــاوی ڕۆژنامــەیان بەبەردا کراوە"[1].

به شێوەیەکی گشـتی، نـاتوانین ڕۆژنامەنوسـیی لۆکاڵیی دوای ڕاپەڕین دابـڕاو لـە ڕەوشـی سیاسـی، ئابوری، کۆمەڵایـەتی، یاسـایی تەماشـابکەین، بۆیـە ئەو ڕۆژنامەنوسییەش بە پێی پێشهاتە جیاوازەکـان بەردەوام لە گۆڕانکاریدا بوە.

سـەبارەت بـە سـیماو تایبەتمەندییـەکانی ئـەو ڕۆژنامەنوسییەش بە تایبـەت لـە سـاڵانی سـەرەتای ڕاپەڕینــدا، نــەوزاد عــەلی ئەحمـــەد لـــە وتـــاری (ڕۆژنامەنووســـیی کـــوردی بـــەدەر لـــە شـــارە گـــەورەکان)دا ئامـــاژەی بـــە 16 خـــاڵ کـــردوە، لەوانە[2]: قەبارەیان بچوك بوە، زیاتر تایپی ئاسایی بەکارهاتوە، لـەڕوی نەخشەسـازییەوە سـادە بـون‌و ژمـارەی لاپەڕەشـیان زۆر نـەبون، تەمـەنیان کـورت بـــوە، هونـــەری ڕۆژنامەنوســـییان کـــەم تێـــدا بەکارهاتوە..

---

(1) نـەوزاد عـەلی ئەحمـەد: شۆڕشـی ڕۆژنامـە.. ڕۆژنامـەی شـــۆڕش، (ســـلێمانی: ســـەنتەری ڕاگەیانـــدنی کۆمەڵـــەی خوێندکارانی کوردستان، 2001)، ل91.

(2) بڕوانە: هەمان سەرچاوە، ل ل93-94.

سەرەتاكانی رۆژنامەنوسی لە رانیە دا

ئەگەرچی سیاسەتی دەوڵەتو حكومەتە یەكلەدوایەكەكان كە حوكمداری ناوچەكەو عیراق بون، یان باشوری كوردستانیان بەسەردا دابەشكراوە هەمیشە بە ئاراستەی وەستانەوە دژی هەر پرۆژەیەكی رۆشنبیریو رۆشنگەریو هۆشیاركردنەوە بون، بۆیە لە كۆتاییەكانی سەدەی نۆزدەهەمو بە درێژایی سەدەی بیستەمدا، بە گشتی لە هەمو ناوچەو شارو شارۆچكەكانی ئەو پارچەیەی كوردستاندا هەمیشە ئاستەنگی فرە لەبەردەم هاتنەكایەی رۆژنامەنوسیو گەشەكردنی دانراوە، بە تایبەت لە ناوچە كەنارگیرەكان (قەزاو ناحیەكان)، كە لە روی خوێندنو پەروەردەشەوە تارادەیەكی زۆر مەبەستدارانە فەرامۆشكرابون، بەڵام بە هۆی كاریگەریی جوڵانەوەی سیاسیو بە رۆڵو كاریگەریی مامۆستاو ئەدیبو خوێندەوارو مونەوەرانی ئەو سەردەمە مێژوی رۆژنامەنوسیی كوردی پڕە لە نمونەی دیارو كاریگەری هەوڵە جددییەكان.

لەو نێوانەشدا، و كاتێك باسی رۆڵی (رانیە) دەكەین لە مێژوی رۆژنامەنوسیی كوردیدا، ناكرێ

خۆمان لە باسکردنی رۆژنامەی (بڵێسە) ببوێرین، کە بە یەکەمین کاری راگەیاندنو رۆژنامەنوسی دادەنرێت لە رانیەو ناوچەی بیتوێنو پشدەردا بە گشتی.

(بڵێسە) رۆژنامەیەکی دەستنوسی نهێنی بوە، کە لەسەرەتای چلەکانی سەدەی رابردو لەلایەن چەند مامۆستاو خوێندەوارێکی خاوەنی هزری چەپو نەتەوەییەوە لە (رانیە) دەرچوێنراوە، هەروا ئەوەی تاکو ئێستا زانراوە ئەوەیە کە مانگانە بوەو پێنج (5) ژمارەو پاشکۆیەکی لێدەرچوە، بەڵام توێژەرانی ئەم توێژینەوەیە هیچ ژمارەیەکی ئەم رۆژنامەیەیان لە هیچ ئەرشیڤخانەو کتێبخانەیەکدا دەستنەکەوتوەو نەدیوە، ئەوەی کە هەیە، تەنها لە ئینسکلۆپیدیایەکدا زۆر بە کورتی باسکراوە(تر)، هەروا لە بەڵگەنامەیەکی (کۆمەڵەی ژێکاف)دا

---

(1) رەفیق ساڵحو عەبدوڵڵا زەنگەنە: رابەری رۆژنامەنووسیی کوردی، بەشی دوەم (1939–1957)، نوسخەی ئەلیکترۆنی، چاپنەکراو، ل2، سایتی بنکەی ژین، لەم لینکە وەرگیراوە:

http://www.binkeyjin.com/Belgename.aspx?Cor=%DA%95%DB%86%DA%98%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%E2%80%8C%D9%88%D8%A7%D9%86%DB%8C<(29/12/2015)>.

ئامــاژەی بــۆ کــراوە، کــە لــە 1944/9/18 دا نوســراوە[تر]، جگەلــەوەی چــەند کەســێتییەك بــە زارەکی باسیانکردوە.

هەر لەوبارەیەوە، هەندێ زانیـاری سـەبارەت بـە ساڵی دەرچون و ستافەکەی هەیـە، مـەحمود قـادر فەرەج لە دەستتنوسـەکەیدا سـەبارەت بـە (مێـژوی رانیـــە) نوســـیویەتی: ســـاڵی 1942 دەرچـــوەو نوســـەرەکانی بریتیبـــون لـــە: مـــیرزا عەبدولکـــەریم حەمەد، حاجی محەمەدی بەننا، ئیبراهیم رەمـەزان، و ئیسماعیل سەرهەنگ[ير]. بەڵام ئیـبراهیم رەمـەزان کە مامۆستایەکی خەڵکی زاخۆ بوەو لە رانیە بوەتـە بەڕێوەبــەری قوتابخانـــە، دوای گواســـتنەوەی بـــۆ رانیەو ناسینی میرزا عەبدولکەریم بوەتـە یـەکێك لـە دەسـتەی نوسـەرانی رۆژنامەکـە، دەڵێـت: "سـاڵی 1944 بـوەو لەلایـەن مـیرزا عەبدولکـەریمو شـوعە مەخلوفـو من دەرکراوە"[سم].

---

[1] زنار (گۆڤار)، وتوێژ لەگەڵ مامۆستا ئیـبراهیم رەمـەزان، سازدانی: جوتیـار تۆفیـق هـەورامی، ژمـارە (13)، کـانونی یەکەمی 2007، ل23.

[2] مەحمود قادر فەرەج: مێژوی رانیە، چاپنەکراوە.

[3] زنار (گۆڤار)، سەرچاوەی پێشو، ل ل22–23.

دەربارەی ئامانجی دەرچواندنی (بڵێسە)ش ئیبراهیم رەمەزان دەڵێت: دو ئامانجی سەرەکی هەبو، یەکەم: بڵاوکردنەوەی هەواڵە گرنگەکان، دوەمیان ئاشکراکردنی دزیو رەفتارە دزێوەکانی کاربەدەستانی دامودەزگاکانی میری، چونکە لەو سەردەمەدا دزیو فرۆفێڵو گەندەڵی گەیشتبوە لوتکەو دەسەڵاتدارانی ئینگلیزیش لە کوردستان بە مەبەست خۆیان لەو پرسە گێلدەکرد،و مەرامیان بو خەڵکی تەنها سەرقاڵی پارەو خۆشگوزەرانیو کاری تایبەتی بنو بیر لە سیاسەتو بیروباوەڕی کوردایەتیو کۆمۆنیستی نەکەنەوە[1].

بە هۆی بارودۆخی خراپیی سیاسی و ئاستەنگەکان و دورەپەرێزیی شارو ناوچەکە لە ئامێرەکانی چاپو چاپخانە، تاکو راپەڕینی ئازاری 1991 هەر هەوڵێکیش بە ئاراستەی دەرچواندنی رۆژنامە یان گۆڤارێك درابن، هەر زو شکستیان پێهێناوە، بۆ نمونە: ئەو ئەدیبو رۆشنبیرانەی رانیە کە لە مانگی ئازاری 1977ەوە بە ناوی لیژنەی رۆشنبیرییەوە کارەکانی خۆیان دەکردو چالاك بون، ساڵی 1982 خۆیان بۆ دەرچواندنی

---

(1) هەمان سەرچاوە، ل23.

ڕۆژنامەیـــەکی بچـــکۆلە ئامـــادەکرد، بـــەڵام دوای کۆکردنەوەی بابەتو تاوتوێکردنیـان و دروسـتکرنی بەرگ و ڕاکێشانی بە زەنگۆگرافیش کۆسـپی خرایـە بەردەم و ڕێگەی لێگیرا(تر).

---

(1) گفتوگـۆ لەگـەڵ محەمـەدجواد مسـتەفا (شـێخ جـواد)، ڕۆشـنبیر، 2002/4/12، ڕانیـە. وەرگـیراوە لـە: هێـرش ڕەسـوڵ: گۆڤـاری پێنجـی ئـازار سـەرەتای ڕۆژنامەگـەریی ڕاپـــەڕین (1991–1993)، توێژینەوەیەکـە پێشکەشـــی بەشی ڕاگەیاندنی کۆلێـژی زانسـتەمرۆڤایەتییەکانی زانکـۆی سلێمانی کراوە، 2002، چاپنەکراوە، ل25.

رۆڵە پێشەنگییەکانی رانیە
لە بزاڤی رۆژنامەنوسیی دوای راپەڕیندا

ئاماژەکان پێماندەڵێن، رانیە لە پـاش راپـەڕینی ئـازاری 1991دا بوەتــە خــاوەنی بزوتنەوەیــەکی رۆشـــنبیری‌و رۆژنامەنوســـی‌و میـــدیایی، و لـــەو دورەپـــەرێزی‌و فەرامۆشکردنەشـــدا لـــە جوڵـــەی بەردەوامدا بوە، تەنانەت زۆربـەی هـەنگاوەکانی لـە بـــواری راگەیاندنـــدا بـــە هـــەنگاوی یەکـــەم یـــان پێشەنگانە هەژماردەکرێت[تر]:

أ. یەکـەمین ئێزگـەی رادیـۆیی دوای راپـەڕین لـە باشـوری کوردسـتاندا لـە رانیـەو پـاش ئـازادکردنی شـارەکە بـە نـاوی (دەنگـی راپـەڕین)ەوە لـە 3/8 دەستبەکاربو و تاکو ئازادکردنی شاری کـەرکوك لـە 1991/3/20 بەردەوام بو، کـە هاوکـات یەکـەمین رادیۆی لۆکاڵییش بوە[یر].

---

[1] هێرش رەسوڵ: "زنار" چۆنەو چۆن بێ باشە؟، گۆشـەی (گوزارشت)، زنار (گۆڤـار)، ژمـارە (12)، تشـرینی دوەمـی 2007، ل36.

[2] بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە: هێرش رەسوڵ: دەنگی راپەڕین یەکـەمین ئێزگـەی نـاوخۆیی، کوردسـتانی نـوێ (رۆژنامـە)،

ب. دوەمین رۆژنامەی رۆژانەی دوای راپەڕین لە باشوری کوردستاندا، رۆژنامەی (مانگرتن) بو، کە لە 1991/12/10دا لە رانیەو تەنها دوای رۆژێك لە دەرچواندنی رۆژنامەیەکی دیکە بە هەمان ناو (مانگرتن) لە هەولێر، ئەم رۆژنامەیەش دەرچوێنراوە[1].

ج. یەکەمین گۆڤاری دوای راپەڕین لە باشوری کوردستاندا گۆڤاری (پێنجی ئازار) بو لە رانیە، کە یەکەمین ژمارەی (سفر) لە تەمموزی 1991 دەرچوە[2].

د. دوەمین تەلەڤزیۆن لە باشوری کوردستاندا تەلەڤزیۆنی (بزوتنەوەی ئیسلامی) بو لە رانیە، کە

ژمارە (2718)، ساڵی یانزەهەم، دوشەممە 2002/4/1، ل9.

(1) بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە: هێرش رەسوڵ: رۆژنامەی رۆژانەی (مانگرتن) 10 بۆ 1991/12/14 – رانیە، رانیە (گۆڤار)، ژمارە (5)، ئابی 2003، ل ل9–13.

(2) بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە: هێرش رەسوڵ: گۆڤاری پێنجی ئازار سەرەتای رۆژنامەگەریی راپەڕین (1991–1993)، سەرچاوەی پێشو.

لــه شــەوی 1992/2/17 دەســتی بــە پــەخش کرد[1].

هـ. یەکەمین ڕۆژنامەی ئەهلی لە قەزاو ناحیەکان لە باشوری کوردستاندا ڕۆژنامـەی (ڕایـەڵ) بـو، کـە ژمارە (1)ی لە 2002/9/10 لە ڕانیە دەرچو.

---

(1) بۆ زانیاریی زیاتر بڕوانە: هەمان سەرچاوە، ل30.

باسی سێیەم: لایەنی پراکتیکی

ناخشیکاری بۆ میدیای نوسراو لە ناوەندی قەزای رانیەدا (1991 – 2015)

کورتەیەك دەربارەی مشتەی توێژینەوەکە

سەرەتا توێژەران **روپێوییەکی گشتگیریان** بۆ هەمو ئەو رۆژنامە و گۆڤار و بڵاوکراوانە ئەنجامدا کە لە ماوەی 25 ساڵی دوای راپەڕیندا لە ناو رانیە دەرچوێنراون. بە مەبەستی بەدەستهێنانی مشتەیەکی تەواو و رێکخراو، و بۆ هێنانەدیی ئامانجەکانی توێژینەوەکە، سەرەڕای سودوەرگرتن لە چەند سەرچاوەیەك سەبارەت بە مێژوی رۆژنامەنوسیی کوردی[1]، توێژەران لە رێگەی

---

[1] لەو سەرچاوانەش: جەمال خەزنەدار (نوسینو ئامادەکرن): ئینسکلۆپیدیای رۆژنامەگەریی کوردی 1898 – 2010، پێداچونەوەو پوختەکردن: عەبدوڵڵا زەنگەنە، پێشەکی: فەرهاد عەونی، (هەولێر: سەندیکای رۆژنامەنوسانی کوردستان، 2011)، عبدالله زەنگنە: رۆژنامەنوسی کوردی لە کوردستانی دوای –راپەڕین– بەدواداچونێکی مەیدانی یە، (هەولێر: حکومەتی هەرێمی کوردستان– وەزارەتی رۆشنبیری، 1998)، رەفیق ساڵحو عەبدوڵڵا زەنگەنە: سەرچاوەی پێشو، نەوزاد عەلی ئەحمەد: سەرچاوەی پێشو، د.سەروەر عەبدولرەحمان

بەدواداچـــونی مەیـــدانیو ســـۆراغو گـــەڕانو پرسـیارکردن لـە ڕۆژنامـەنوسو سـتاف ڕۆژنامـەو گۆڤـارو بڵاوکراوەکانــەوە زانیــاریی پێویســتیان کۆکردۆتـەوەو زۆر لایـەنی نادیـاری ڕۆژنامەنوسـیی ناوەنـدی قـەزای ڕانیـەیان سـاغکردۆتەوە، بـەڵام هێشتاش هەندێ چمکی ئەو ڕۆژنامەنوسییە (وەکو: ژمارە، مێژو، ئاراستە، خاوەندارێتی، ستاف، تـیراژ، ژمارەی لاپەڕە... تاد) بە نەزانراوی ماوەتەوە، بـەو هیوایـەی توێـژەرانی ئاینـدەو شـارەزایانی مێـژوی ڕۆژنامەنوســیی کــوردی بتــوانن ئــەو بۆشــاییە گچـکانەش پڕبکەنـەوە، تـاکو ئـەو بەشـەی مێـژوی ڕۆژنامەنوســیی کــوردی لـــە ونبـــونو فـــەوتان بپارێزرێت.

بـــە پێـــی زانیارییـــە بەدەســـتهاتوەکانی نێـــو سەرچاوەکانو بەدواداچونی مەیدانیی توێژەران، لـە مـاوەی سـاڵانی (1991 – 2015)دا لـە ناوەنـدی

عومەر: ڕۆژنامەنوسـیی کۆمەڵـەی خوێنـدکارانی کوردسـتان 1981 – 2005، (ســلێمانی: ڕۆژنامــەی "چــاودێر"، 2008)، ســـەنگەر زرار: بیبلۆگرافیـــای بڵاوکـــراوە وەرزشــــــییەکان 1985 – 2012، (هـــــەولێر: بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی چاپ و بڵاوکردنەوە، 2012).

قەزای رانیەدا (83) چاپکراوی خولەکی بە ناو و قەبارەو ستاف جیاو لە کاتی جیاوازدا چاپو بڵاوکراونەتەوە. ئەم ژمارەیەش لاوازیی ئاستی بایەخدان بە رۆژنامەنوسیو بەردەوامی پێدانی پێشاندەدات، ئەگەرچی بە بەراورد بە قەزاو ناحیەکانی تری کوردستان رەنگە ژمارەکە کەم نەبێت، یان ئەگەر بارودۆخی خراپی سیاسیو ئابوری هەژماربکەین. بڕوانە خشتەی (1).

خشتەی (١): ناساندنێکی گشتیی ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە

ژ	ناوی چاپکراوە خولەکییەکە	مێژوی یەکەم ژمارەو دواژمارە	بڵاوکەرەوە/ خاوەنی ئیمتیاز	ستاف
١	ڕێگای کوردستان	ژ (١)، ساڵی (٤٧)، ٦/١٩٩١	ئۆرگانی هەرێمی کوردستانی (حشع)/ ئێستا لە هەولێر دەردەچێت	
٢	پێنجی ئازار	ژ (٠) ٧/١٩٩١ – ژ (٤) ٥/٣/١٩٩٣	یەکێتیی نووسەرانی کورد/ کۆمیتەی ڕانیە	سەربەست جیهاد، نیازی حەمەعەزیز، محەمەدئەمین عارف، خدر گولانی، ئەمیر حسێن
٣	مانگرتن	ژ (١) ١٠/١٢/١٩٩١ – ژ (٥) ١٤/١٢/١٩٩١	یەکێتیی نووسەرانی کورد/ کۆمیتەی ڕانیە	نیازی حەمەعەزیز، ئیسماعیل ڕاجی، عومەر مەرگەیی، خدر گولانی، شێخ جواد، مامۆستا سەعید، سەربەست جیهاد، هەمزە گولانیو هەورامان

٤	زەنگ	ژ (١) سەرەتای ١٩٩٢ – ژ (١٥) ١٩٩٢/١٢	یەکێتیی نووسەرانی کورد/ کۆمیتەی رانیە	نیازی حەمەعەزیز، ئیسماعیل راجی
٥	دەروازە	ژ (٠) ١٩٩٢/٢/٨ – ژ (٩) سەرماوەزی ١٩٩٢	ناوچەی رانیەی (پ. د. ک.)	نیازی حەمەعەزیز
٦	پاڵە	ژ (١) ١٩٩٢/٨	دەستەیەك لە رۆشنبیرانی رانیە	شازاد ئەنوەر
٧	ئێزگەی کوردستان	ژ (١) ١٩٩٢/١٠	ئێزگەی کوردستان– (حسك)	
٨	هەڵوێست	ژ (١) ١٩٩٢ – ژ (٥) ١٩٩٣	مەڵبەندی ٣ی (باسك)	
٩	راسان	ژ (١) ١٩٩٥/٣/٥ – ژ (٣) ١٩٩٥/٥	کۆمەڵـەی رۆشـنبیریی هاوچـەخ/ بنکـەی گشتیی رانیە	سەرنوسەر: حەسیب پشدەری، ب. نوسین: بەکر مەحمود
١٠	ئاسۆس	ژ (١) ١٩٩٦/٦	کۆمیتەی رێکخستنی لەشکری ئاسۆسـی (ی. ن. ك.)	خاوەن ئیمتیاز: محەمەد حاجی قـادر، سەرنوسەر: بەکر صدیق

١١	چرا	ژ (١) ١٩٩٧/٣ — ژ (٢) ١٩٩٧/٤	کۆمەڵەی رۆشنبیرانی ئاشتیخواز لە رانیە	ستاف: سیروان گۆران، ئەرسەلان مەولود
١٢	هۆشیاری	ژ (١) ١٩٩٧/٣ — ژ (٣) ١٩٩٧/٥	لقی هەولێری (ی. خ. ل. ز. ك.)	لوقمان حەسەن، رێبوار سابیر
١٣	دەهۆڵ	ژ (١) ١٩٩٧/٣/٢		
١٤	فەرهەنگ	ژ (١) ١٩٩٧/٣/١١		کۆمەڵێك فێرخوازی بەشی ئینگلیزیی پەیمانگای مەڵبەندیی مامۆستایانی رانیە
١٥	خونچە	ژ (سفر)ی ئەزمونی، گەلاوێژی ٢٦٩٧ی کوردی، تەمموزی ١٩٩٧	تاکەکەسی	خاوەنی ئیمتیاز: موراد مەنگوڕی، سەرنوسەرو ب. گۆڤار: هێرش رەسوڵ

١٦	قاسپە	١٩٩٧ ١٩٩٩	کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان	لیژنەی باڵای مامۆستایانی رانیە
١٧	ئاسۆی سەندیکا	١٩٩٧ ١٩٩٨	لیژنەی باڵای راپەڕین، سەندیکای راپەڕین	سەرنوسەر: سابیری سەندیکا
١٨	رووداو	ژ (١) ١٩٩٨/٤/٢٤ ژ(٥) ٢٠٠٢/٤/٢٤	رابونی خوێندکارو لاوانی لقی راپەڕین	سەرنوسەر: مەلا ئاریان
١٩	ئەهۆو	ژ(١) ١٩٩٨/٦/٦ ژ(١٢) ١٩٩٨/١٢/٢١	کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان	سەرنوسەر: هێرش رسوڵ
٢٠	هەژی	حوزەیرانی ١٩٩٨	لقی راپەڕینی (ك.خ.ك)	سەرنوسـەر: ئەرسـەلان مـەحمود، ب. نوسین: صالح میراودەلی
٢١	روانین	١٩٩٨ ٢٠٠١	مەڵبەندی راپەڕینی (ی.ن.ك)	سەرنوسەر: سلێمان عبدالله یونس

٢٢	چرا	خـولی دوەم، ژ (٣) ٢/١٩٩٩ – ژ (٣٠) ٢٠٠٢/٧/٢٠	لقی راپەڕینی (ر. خ. ل. د.)	ئارام قادر
٢٣	والاّ	ژ (١) حوزەیرانی ١٩٩٩ ژ (٣) ئابی ١٩٩٩	مەڵبەندی لاوانی بیتوێن TDC	سەرنوسـەر: هێـرش رسـولّ، جێگـری سەرنوسـەر: سـیروان گـۆران، ب. نوسین: صدیق عەلی
٢٤	وەرزشی کێوەڕەش	تەممووزی ١٩٩٩ تشرینی یەکەمی ١٩٩٩	کۆمەڵێك گەنجی شاری رانیە	صباح صالح سعید، پشتیوان عەبدوڵلا
٢٥	پەیك	کانوونی یەکەمی ١٩٩٩ تشرینی یەکەمی ١٩٩٩	لقی راپەڕینی (ی.خ.ل.ز.ك)	سەرنوسەر: صدیق عەلی، ب. نوسین: مەلا ئاریان
٢٦	رۆژژمێری قائیمقامییەت	کانوونی یەکەمی ١٩٩٩ نیسانی ٢٠٠٠	قائیمقامییەتی رانیە	

٢٧	تەما	ژ (١) کانوونی یەکەمی ١٩٩٩ شوباتی ١٩٩٩	سەنتەری راپەڕینی رێکخراوی ئازادیی لاوان (رال)	خاوەنی ئیمتیاز: ئیبراهیم بالیسانی سەرنوسەر: ئەحمەد مستەفا ب. نوسین: خالید قادر
٢٨	شەبەنگ	٢٠٠٠ کانوونی یەکەمی ٢٠٠١		
٢٩	راپەڕین	ژ (١) ٢٠٠١/٣/٥	سەنتەری راپەڕینی (رال)	
٣٠	راپەڕین	ژ (٠) ٢٠٠١/٣/٥ — ژ (١) ٢٠٠٢/٣/٥	راگەیاندنی مەڵبەندی راپەڕینی (ی. ن.ك.)	
٣١	سەکۆ	ژ (٠) ٢٠٠١/٤ — ژ (١٦) ٢٠٠٢/١١/١٩	لقی راپەڕینی (ی. خ. ل. پ. ك.)	سەرنوسەر: عەزیز عەبدوڵڵا بنگردی
٣٢	شارەوانی لە ١٠٠ رۆژدا	٢٠٠٢/١/١١ ٢٠٠٢/٢/١٥	شارەوانی رانیە	

٣٣	هەڵبژاردن	تشرینی دووەمی ٢٠٠٢	کۆمیتەی ئامادەییەکانی رانیەی (ك.خ.ك)	نەژاد عەلی صابر، دارا عومەر
٣٤	پەیمانگا	٢٠٠٢ ٢٠٠٢	پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی رانیە	سەرنوسەران/ محمد حسێن ئارام قادر خەلەکانی
٣٥	رایەڵ	ژ (١) ٢٠٠٢/٩/١٠ ژ (٤) ٢٠٠٣/٣/٥	ئەهلی	خاوەنی ئیمتیاز: عەبد عارف، سەرنوسەر: هێرش رەسوڵ، ب. نوسین: صدیق عەلی
٣٦	رانیە	ژ (١) ٢٠٠٢ — ژ (٤٨) ٢٠٠٧/٥/١	سەرۆکایەتیی شارەوانیی رانیە	خاوەنی ئیمتیاز: سەرۆکی شارەوانی، سەرنوسەر: عەبدولواحید دوکانی
٣٧	شمشارە	ژ (٠) کانوونی یەکەمی ٢٠٠٤ ژ (٥٥) حوزەیرانی ٢٠١٥	تاکەکەسی	خاوەنی ئیمتیازو سەرنوسەر: مەلا سمایل
٣٨	ورە	هاوینی ٢٠٠٣ ئازاری ٢٠٠٦	کۆمەڵەی زیندانیە سیاسیەکانی کوردستان	سەرنوسەر: کاوسێن بابەکر ب. نوسین: ئەحمەد مام رەسوڵ

٣٩	شارایەك لە كاروچالاكیەكانی مەڵبەندی كازیوەی رانیە	كانوونی یەكەمی ٢٠٠٤	مەڵبەندی كازیوەی رانیە	
٤٠	هێشوو	كانوونی دووەمی ٢٠٠٤	مەڵبەندی كازیوەی رانیە	
٤١	راپەڕین	ئازاری ٢٠٠٥	مەڵبەندی ٧ی یەكگرتووی ئیسلامی كوردستان	
٤٢	چاكسازی	٢٠٠٥/١١/٣ ٢٠٠٦/٣/٤	خاوەنی ئیمتیاز/ شەماڵ محمد	سەرنوسەر/ كۆشان علی
٤٣	دوێن	٢٠٠٥/١٠/٢		ژمارەیەك رۆشنبیری سەربەخۆ
٤٤	پەیكی خوێندكاران	ژ (١) ٢٠٠٥/٨ – ژ (٢) ٢٠٠٥/٩	رابوونی خوێندكارو لاوانی كوردستان	
٤٥	ئاراستە	٢٠٠٥/١٠/٢ تشرینی دووەمی ٢٠٠٥	خاوەنی ئیمتیاز: خالید قادر	سەرنوسەر: ئارام قادر ب.نوسین: فەریدە محمد

٤٦	تەشقەڵە	ژ (١) ٢٠٠٥/١٠/١٠ ئازاری ٢٠٠٦		
٤٧	ڕۆشنایی	کانوونی یەکەمی ٢٠٠٥ ٢٠٠٦/١/٢٠	پەیمانگای مەڵبەندیی مامۆستایانی ڕانیە	ژمارەیەك خوێندکار
٤٨	ڕێگا	٢٠٠٥ ٢٠٠٦	ڕێکخراوی قوتابیانی کوردستان	
٤٩	پف	ژ (١) ٢٠٠٦/١/١٥	خوێندکارانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان	
٥٠	خۆر	ژ (١) ٢٠٠٦/١/٢٤	ئەهلی	خاوەنی ئیمتیاز: عەبدوڵڵا حەمەد ڕەزگەیی، سەرنوسەر: غفور نادر، ب. نوسین: ئیبراهیم مستەفا
٥١	تەنز	ژ (١) ٢٠٠٦/٢/١٨	خوێندکارانی ناوەندیی کێوەڕەش	
٥٢	کۆمیدیا	ژ (١) ٢٠٠٦	خوێندکارانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان	

٥٣	کەپك	ژ (١) ٢٠٠٦/١/٢٥	خوێندکارانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان	
٥٤	وانەر	ژ (١) ٢٠٠٦/٣/١١ ژ (٦) ٢٠٠٦	خوێندکارانی ناوەندی رانیەی کوڕان و ناوەندی دەروازەی راپەڕینی کچان	سەرنوسەر: هۆشمەند علی
٥٥	دەروازەیەکی تر	ژ (١) ٢٠٠٦/٩/٢٩ ژ (٧) ٢٠٠٦/٦/٦	ئەهلی	خاوەنی ئیمتیاز: کاوە عەبدوڵڵا سەرنوسەر: هەندرێن شێخ راغب ب.نوسین: حەمید قەڵادزەیی
٥٦	رێڕەو	ژ (٤) ٢٠٠٦/١١/٢٠	کۆمەڵێ خوێندکاری ناوەندی کێوەڕەش	سەرنوسەر: ئاوات عوسمان، ب.نوسین: فریاد عومەر
٥٧	ەی ٣	ژ (١) ٢٠٠٧/٣/٥	ئەهلی	خالید قادر، صدیق علی
٥٨	رابوون	ژ (١) ٢٠٠٧/٣/٥	سەنتەری رۆشنبیریی ئاسۆس	نیازی حەمەعەزیز
٥٩	ئاوێتە	٢٠٠٧/٣	خوێندکارانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان	سەرنوسەر: کاوە عەبدوڵڵا
٦٠	زانین	ژ (١) ٢٠٠٧/٣/٥	خوێندکارانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان	سەرنوسەر: ئارام قادر

٦١	زنار	ژ (١) ٢٠٠٧/٣ — ژ (٥١) ٢٠١١/٢	ئەهلی	خاوەنی ئیمتیاز: ئەردەلان یوسف، سەرنوسەر: قادر ئەحمەد، ب.نوسین: غەفور نادر
٦٢	پروشە	ژ (١) ٢٠٠٧/٣/٣٢ — ژ (٨) ٢٠٠٧/٧/٧	ئەهلی	سەرنوسەر: حەمەدەمین خدر، ب.نووسین: ئاراز رەمەزان
٦٣	رۆژی راپەڕین	ژ (١) ٢٠٠٧/٣/٥ — ژ (٤) ٢٠١٣/٣/٥	رۆژنامەی (کوردستانی نوێ)	سەرپەرشتیاران: ئاراز رەمەزان، کاروان وریا
٦٤	ئاوێتە	٢٠٠٧/٧	رابوونی خوێندکارو لاوانی کوردستان	خاوەنی ئیمتیاز: هێشوو خوسرەوی، سەرنوسەر: محەمەد خدر
٦٥	لێدوان	ژ (١) ٢٠٠٧/١١ — ژ (٢٨) ٢٠٠٩/١	ئەهلی	خاوەنی ئیمتیاز: ئەمیر حسێن سەرنوسەر: خالید قادر ب.نوسین: هەندرێن شێخ راغب

٦٦	ئاخکۆ	ژ (٠) بەهاری ٢٠٠٨ ژ (٤–٥) بەهاری ٢٠١٠	تاکەکەسی	خاوەنی ئیمتیاز: حاجی غەفوری باوەیلی سەرنوسەر: هونەر ئارام
٦٧	ئەلبومی چرکەساتەکانی راپەڕینی ٥ی ٣	٢٠٠٨/٣	مەڵبەندی (٨)ی (ی.ن.ك)	ستاف: ئەیوب ئەحمەد، خالید قادر، عەبدولواحید دوکانی
٦٨	ڕێنوێن	٢٠٠٩	لقی (١١)ی (پ.د.ك)	خاوەنی ئیمتیاز: هەڵۆ ئەحمەد کوردە، سەرنوسەر: نیازی حەمەعەزیز
٦٩	ڕێ	٢٠٠٩	لقی (١١)ی (پ.د.ك)	خاوەنی ئیمتیاز: هەڵۆ ئەحمەد کوردە، سەرنوسەر: نیازی حەمەعەزیز

٧٠	ئێف وەن	ژ (٠) ١/١٠/٢٠٠٩ – ژ (١٢) ١/١٢/٢٠١٠	ئەهلی	سەرنوسەر: مەڵبەند غازی
٧١	مەشخەڵی ڕاپەڕین	ژ (١) ٥/٣/٢٠١٠ – ژ (٥) ٥/٣/٢٠١٥	مەڵبەندی (٥)ی کۆمەڵی ئیسلامی کوردستان	سەرنوسەر: شەریف وەرزێر
٧٢	کۆنفرانس	٢٧/٥/٢٠١٠ – ٢٨/٥/٢٠١٠		
٧٣	ستارت	٢٠١٠	خوێندکارانی پەیمانگای کۆمپیوتەری ڕانیە	سەرنوسەر: هەکار محەمەد
٧٤	ساڵنامەی کار و چالاکییەکانی پەیمانگای پەروەردەی وەرزشیی ڕانیە (٢٠٠٩–٢٠١٠)	٢٠١٠	پەیمانگای پەروەردەی وەرزشی ڕانیە	ئامادەکردن: م. ئومێد محەمەد پیرۆت
٧٥	ئاشتی	٢٠١٠	مەڵبەندی مناڵانی ڕانیە	خاوەنی ئیمتیاز: ئەکرەم حەمەدەمین، سەرنوسەر: خالید قادر

٧٦	١ ساڵ	٢٠١١	شارەوانیی رانیە	بەشدار حەمید، ئاوات عوسمان، بێستون ئیبراهیم
٧٧	خەرمان	٢٠١١	ب. رۆشنبیریی منداڵانی رانیە	سەرپەرشتیار: کاوە عەبدولرەحمان
٧٨	ئاڵوگۆڕ	ژ (١) ٢٠١١/١١ ژ (٣) ٢٠١٣/٨	سەنتەری رایەڵ	سەرپەرشتیاران: صدیق عەلی، خالید قادر
٧٩	بڵێسە	ژ (١) ٢٠١٢/٢/٢	ناوەندی گەنجانی رانیە	خاوەنی ئیمتیاز: موحسین گۆران، سەرنوسەر: تەنیا محەمەد، ج.سەرنوسەر: بێخاڵ حەسەن، ب.نوسین: سەرکەوت قادر
٨٠	ئیدارەی راپەڕین	٢٠١٢	ئیدارەی راپەڕین	بەڕێوەبەرایەتیی راگەیاندنو پەیوەندییەکان

٨١	بريسك	ژ (١) ٢٠١٣/٦/١٠ – ژ (٨) ٢٠١٤/١/١٤	ئەهلی	خاوەن ئیمتیازو سەرنوسەر: مەڵبەند غازی
٨٢	هزر	ژ (٠) ٢٠١٣/١١/١٧ – ژ (١٤) ٢٠١٥/٣/٥	ڕێکخراوی کۆمەڵی ڕۆشنبیری موسڵمانان لە کوردستان/ عیراق	سەرنوسەر: هەژار ڕەمەزان ئەحمەد، بەڕێوەبەری نوسین: هێرش قادر حەمەسور
٨٣	زانکۆی ڕاپەڕین	ژ (١) ٢٠١٤ – ژ (٤) ٢٠١٥	زانکۆی ڕاپەڕین	خاوەن ئیمتیاز: پ. د. محەمەد عەلی، سەرنوسەر: پ. ی. د. صباح ڕەشید

دەستنیشانکردنی یەکە و دەستەکانی شیکارییەکە

دوای خوێندنەوەی سەرەتایی و ورد بۆ بابەتی شیکارییەکە بۆ دیاریکردنی گرنگترین یەکە و دەستەکانی رۆژنامەنوسیی رانیە لەخۆدەگرێت، هەروا زانینی دیارترین ئاراستەکانی رۆژنامەنوسییەکە، و گەیشتن بە داتا و زانیارییەکان، و نەخشەکێشانی فۆرمی شیکارییەکە بۆ دەستکەوتنی زانیارییە پێویستەکان، چونکە ئەو یەکانە پێوانەی بنچینەیی شێوازی چارەسەرکردنی کێشەی توێژینەوەکە پێکدێنن. توێژەران هەریەک لە یەکەکانی (جۆر، خاوەنداریێتی، ساڵ، کات، ژمارە، تایبەتمەندیی، لایەنی هونەریو چاپو نەخشەسازی، بەردەوامبون)یان بەکارهێناوە، لەبەرئەوەی ئەم یەکانە لەگەڵ کێشە و ئامانجەکانی توێژینەوەکەدا گونجاون.

وەکچۆن توێژەران دەستە (الفئة)کانی توێژینەوەکەیان داناوە بۆ ژماردن و پێوانەکاری بە پشتبەستن بەوەی توێژینەوەکە بۆ گەیشتن بە ئەنجامەکان خستویەتیەڕو.

یەکەم: یەکەکان

أ. جۆر: مەبەست لە جۆری چاپکراوە خولەکییەکەیە: رۆژنامە، گۆڤار، بلاوکراوە.

ب. خاوەنداریێتی: مەبەست لە خاوەنداریێتیی چاپکراوە خولەکییەکەیە: حزبی، حکومی، رێکخراوەیی، ئەهلی.

ج. ساڵ: واتە ئەو ساڵەی چاپکراوە خولەکییەکەی تێدا دەرچوە.

د. کات: مانای کاتی دەرچونی چاپکراوە خولەکییەکە دەگەیەنێت.

و. ژمارە: مەبەست لێی ژمارەی دەرچوی چاپکراوە خولەکییەکەیە.

ز. تایبەتمەندیی: واتە تایبەتمەندێتیی چاپکراوە خولەکییەکە لە بوارو بۆنەو چینو توێژە جیاوازەکان.

ح. لایەنی چاپو هونەریو نەخشەسازی: مەبەست لێی لایەنی تۆبۆگرافیو روخسارو جوانکاریی چاپکراوە خولەکییەکەیە.

ط. بەردەوامبون: مەبەست لە رادەی بەردەوامبونی چاپکراوە خولەکییەکەیە لە دەرچواندن.

دووەم: دەستەکان:

أ. تایبەتمەنـد بــە یــادو بۆنەیــەکی دیــاریکراو: مەبەست لە تایبەتمەندبونی چاپکراوە خولەکییەکە بە یادکردنەوەی روداوێکی دیاریکراوی نێودەوڵەتی، نیشتمانی، ناوخۆیی.

ب. تایبەتمەند بە بـوارێکی دیـاریکراو: مەبەسـت لــە تایبەتمەنــدبونی چــاپکراوە خولەکییەکــە بــە لایــەنێکی دیــاریکراوی ژیــانو کۆمــەڵ: سیاســی، رۆشنبیری، خوێندنو پــەروەردە، وەرزشــی، تــەنزو گاڵتەوگــەپ، ســەربازی، خزمــەتگوزاری، مێــژو و شوێنەوار، زانستیو ئەکادیمی، ئایتی.

ج. تایبەتمەنـد بـە چـینو توێـژێکی دیـاریکراو: مەبەست لە تایبەتمەندبونی چاپکراوە خولەکییەکە بە خـاوەن پیشـەیەك یـان چـینو توێـژو تەمـەنێکی دیــاریکراوی نێــو کۆمــەڵ: خوێنــدکاران، لاوان، کرێکاران، منداڵان، زیندانییانی سیاسی.

ئەنجامی ناخشیکارییەکە

1. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی جۆرەوە:

ئەنجامەکان ڕونیدەکەنەوە، لە ڕوی جۆرەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا (بڵاوکراوە) پلەی یەکەمی وەرگرتوە، دوای ئەویش (ڕۆژنامە) دێت لە پلەی دوەمدا، پاشان (گۆڤار) لە پلەی سێیەمدا. ئەمەش بەڵگەی ئەوەیە ژمارەیەکی بەرچاوی ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە بە شێوەیەکی گشتی سروشتو تایبەتمەندیی (ڕۆژنامەو گۆڤار)یان نیەو تاڕادەیەك لەو نێوانەدان، یان تەنها دەتوانین بە چاپکراوی خولەکی هەژماریان بکەین. بڕوانە خشتەی (2).

خشتەی (2)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی جۆرەوە

ژ	جۆری چاپکراو	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	ڕۆژنامە	27	32.53	دوەم
2	گۆڤار	22	26.50	سێیەم
3	بڵاوکراوە	34	40.96	یەکەم
کۆی گشتی		83	100	

2. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی ساڵی دەرچونەوە:

بە گوێرەی ئەنجامەکان، لە ڕوی ساڵی دەرچونەوە، ساڵی (2007) بە پلەی یەکەم دێت، هەروا هەردو ساڵی (2005) بە پلەی دوەمو ساڵی (2006)ش بە پلەی سێیەم دێن، هاوکات لە هەردو ساڵی (1993، 1994) لەلایەکو ساڵی (2015) هیچ چاپکراوێکی خولەکی لە ڕانیە دەرنەچوە، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ کاریگەریی شەڕی ناوخۆو قەیرانی دارایی لە کوردستاندا. بڕوانە خشتەی (3).

خشتەی (3)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی ساڵی دەرچونەوە

ژ	ساڵ دەرچون	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	1991	3	3.61	حەوتەم/ د
2	1992	5	6.02	پێنجەم/ د
3	1993	0	0	دەیەم/ د
4	1994	0	0	دەیەم/ د
5	1995	1	1.20	نۆیەم/ د
6	1996	1	1.20	نۆیەم/ د
7	1997	7	8.43	سێیەم
8	1998	4	4.81	شەشەم
9	1999	6	7.22	چوارەم
10	2000	1	1.20	نۆیەم/ د
11	2001	3	3.61	حەوتەم/ د
12	2002	5	6.02	پێنجەم/ د
13	2003	1	1.20	نۆیەم/ د
14	2004	3	3.61	حەوتەم/ د
15	2005	8	9.63	دوەم/ د
16	2006	8	9.63	دوەم/ د
17	2007	9	10.84	یەکەم
18	2008	2	2.40	هەشتەم/ د
19	2009	3	3.61	حەوتەم/ د
20	2010	5	6.02	پێنجەم/ د
21	2011	3	3.61	حەوتەم/ د
22	2012	2	2.40	هەشتەم/ د
23	2013	2	2.40	هەشتەم/ د
24	2014	1	1.20	نۆیەم/ د
25	2015	0	0	دەیەم/ د
کۆی گشتی		83	100	

3. ڕۆژنامەنوسیی رانیە لە روی خاوەندارێتییەوە:

بە پێی ئەنجامەکان، لە روی خاوەندارێتییەوە، لە قەزای رانیەدا (ڕۆژنامەنوسیی رێکخراوەکان) پلەی یەکەمی وەرگرتووە، دوای ئەویش (ڕۆژنامەنوسیی ئەهلی) دێت لە پلەی دوەمدا، پاشان (ڕۆژنامەنوسیی حزبی) لە پلەی سێیەمدا، (ڕۆژنامەنوسیی حکومی) لە پلەی چوارەم، و (نەزانراو)یش لە دواپلەدا. ئەمەش ئاماژەیە بۆ: کارایی رێکخراوو سەندیکاو حزبەکان و ڕۆژنامەنوسانییان لەلایەك، و بەکارهێنانی ڕۆژنامەنوسی وەك ئامرازێکی ئایدۆلۆژیو سیاسیو رێکخراوەیی، هەروا دەربارەی پلەی دوەمیش، مانای دەرکەوتنی سەرەتاکانی ڕۆژنامەنوسیی ئەهلییە لەو شارەدا. بڕوانە خشتەی (4).

خشتەی (4)

ڕۆژنامەنوسیی رانیە لە روی خاوەندارێتییەوە

ژ	خاوەندارێتیی	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	حزبی	12	14.45	سێیەم
2	حکومی، رەسمی	11	13.25	چوارەم
3	رێکخراو و سەندیکا	32	38.55	یەکەم
4	ئەهلی، تاکەکەسی	18	21.68	دوەم
5	نەزانراو	10	12.04	پێنجەم
	کۆی گشتی	83	100	

4. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی کاتی دەرچونەوە:

ئەنجامەکان ڕونیدەکەنەوە، لە ڕوی کاتی دەرچونەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا (مانگانە) پلەی یەکەمی وەرگرتوە، پاشان (وەرزانە) بە پلەی دوەم هاتوە، ئینجا (ساڵانە) لە پلەی سێیەم، و (دو هەفتە جارێک)یش لە پلەی چوارەمدا. ئەمەش بە گشتی دەگەڕێتەوە بۆ: هۆکاری ئابوریو داراییی، نەشارەزاییو ناپیشەییبون، نەبونی شوێنو دامەزراوەو چاپخانەی پێشکەوتو لە شارەکەدا. بڕوانە خشتەی (5).

خشتەی (5)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی کاتی دەرچونەوە

ژ	کاتی دەرچون	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	ڕۆژانە	1	1.20	حەوتەم
2	هەفتانە	3	3.61	شەشەم
3	دو هەفتە جارێك	11	13.25	چوارەم
4	مانگانە	29	34.93	یەکەم
5	وەرزانە	18	21.68	دوەم
6	ساڵانە	14	16.86	سێیەم
7	ناڕێك، ناوبەناو	2	2.40	هەشتەم
8	بە پێی بۆنە و یادەکان	5	6.02	پێنجەم
	کۆی گشتی	83	100	

5. ڕۆژنامەنوسـیی ڕانیـە لـە ڕوی ژمـارەی دەرچونەوە:

ئەنجامـەکان دەریدەخـەن، لـە ڕوی ژمـارەی دەرچـونەوە، لـە ڕۆژنامەنوسـیی ڕانیـەدا (تـەنها 1 ژمـارە) پلـەی یەکـەمی گرتـوە، وەکچـۆن (1 – 5 ژمـارە) بـە پلـەی دوەم، و (5 – 10 ژمـارە)ش لـە پلەی سـێیەم هـاتون، هاوکـات (نـەزانراو) لـە پلـەی چوارەمدایە. ئەمەش واتای تەمـەنکورتیی ڕۆژنامـەو گۆڤـارو بڵاوکراوەکـانو بـونی کۆمـەڵێ ئاسـتەنگ لەبـەردەم کـاری ڕۆژنامەنوسـی دەگەیـەنێت، بـە تایبەت ئاستەنگی پیشەییو ناپرۆفێشناڵی لەلایەك، و ئاسـتەنگی دارایـیو سەرچـاوەی خـۆژێنی لەلایەکیترەوە، هەروا ئامانجی سیاسیو ئایدۆلۆژیی پشـت دەرچـواندنی هەنـدێ لـەو چـاپکراوە خولەکییانە ڕوندەبێتەوە، کـەوا تاڕادەیـەکی زۆر بـە پێی پلانی قۆناغو تاکتیکییانـە مامەڵـە لەگـەڵ ئـەم پرسانەدا دەکەن. بڕوانە خشتەی (6).

خشتەی (6)

رۆژنامەنوسیی رانیە لە روی ژمارەی دەرچونەوە

پلەبەندی	٪	دوبارەبونەوە	ژمارەی دەرچون	ژ
یەکەم	33.73	28	تەنها 1 ژمارە	1
دوەم	30.12	25	1 – 5 ژمارە	2
سێیەم	14.45	12	5 – 10 ژمارە	3
پێنجەم/ د	6.02	5	10 – 20 ژمارە	4
پێنجەم/ د	6.02	5	20 ژمارەو زیاتر	5
چوارەم	9.63	8	نەزانراو	6
	100	83	**کۆی گشتی**	

6. رۆژنامەنوسیی رانیە لە روی تایبەتمەندبونەوە:

ئەنجامەکان ئاماژە بەوە دەکەن، لە روی تایبەتمەندبونەوە، لە رۆژنامەنوسیی رانیەدا (تایبەتمەند) پلەی یەکەمی گرتوە، وەکچۆن (گشتی)یش بە پلەی دوەم هاتوە. ئەمەش ئاماژەیەکی ئەرێنییە لەو رۆژنامەنوسییەدا کە بەرەو پسپۆڕیو تایبەتمەندبون هەنگاوی ناوە. بڕوانە خشتەی (7).

خشتەی (7)

رۆژنامەنوسیی رانیە لە روی تایبەتمەندییەوە

پلەبەندی	٪	دوبارەبونەوە	تایبەتمەندبون	ژ
دوەم	27.71	23	گشتی	1

2	تاییەتمەند	60	72.28	یەکەم
کۆی گشتی		83	100	

7. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی جۆری تایبەتمەندییەوە:

ئەنجامەکان ئەوە دەردەخەن، لە ڕوی جۆری تایبەتمەندییەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا (تایبەتمەند بە بوارێکی دیاریکراو) لە پلەی یەکەمدا دێت، هەروەك (تایبەتمەند بە چینو توێژێکی دیاریکراو) بە پلەی دوەم، و (تایبەتمەند بە یادو بۆنەیەکی دیاریکراو)یش لە پلەی سێیەم هاتون. ئەمەش بۆ فراوانیی بوارەکانو پێویستیی کۆمەڵ بە ڕۆژنامەنوسیی تایبەتمەند دەگەڕێتەوە. بڕوانە خشتەی (8).

خشتەی (8)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی جۆری تایبەتمەندییەوە

ژ	جۆری تایبەتمەندبون	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	تایبەتمەند بە یادو بۆنەیەکی دیاریکراو	12	20	سێیەم
2	تایبەتمەند بە بوارێکی دیاریکراو	31	51.66	یەکەم
3	تایبەتمەند بە چین و توێژێکی دیاریکراو	17	28.33	دوەم
کۆی گشتی		60	100	

8. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی تایبەتمەند بە یادو بۆنەیەکی دیاریکراوەوە:

لــە ئەنجامەکانــەوە ڕوندەبێتــەوە، لــە ڕوی تایبەتمەنـد بـە یـادو بۆنەیـەکی دیـاریکراوەوە، لـە ڕۆژنامەنوسـیی ڕانیـەدا (ڕاپـەڕینی 5ی ئـازاری 1991) پلەی یەکەمی گرتـوە، ئینجا هەریـەك لـە: (مـانگرتنی 1992، کارەسـاتو ڕاپـەڕینی 4/24، هەڵبــژاردنی نوێنەرایــەتیی خوێنــدکاران)یش بــە هاوبەشی پلەی دوەمیان گرتوە. ئەمـەش بۆ ئـەوە دەگەڕێتەوە، کە شارەکە خۆی دەروازەی ڕاپـەڕینی خــەڵکی باشــوری کوردســتانەو ڕۆژنامەنوســانی شــارەکەش بایــەخی تایبــەت بــەو پــرسو بۆنەیــە دەدەن. بڕوانە خشتەی (9).

خشتەی (9): ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی تایبەتمەند بە یادو بۆنەیەکی دیاریکراوەوە

ژ	تایبەتمەندبون	دوبارەبونەوە	%	پلەبەندی
1	مانگرتنی 1992	1	8.33	دوەم/ د
2	ڕاپــەڕینی 5ی ئــازاری 1991	9	75	یەکەم
3	کارەســاتو ڕاپــەڕینی 4/24	1	8.33	دوەم/ د
4	هەڵبژاردنی نوێنەرایەتیی خوێندکاران	1	8.33	دوەم/ د
	کۆی گشتی	12	99.99	

9. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی تایبەتمەند بە بوارێکی دیاریکراوەوە:

لە ئەنجامەکانەوە دەردەکەوێت، لە ڕوی تایبەتمەند بە بوارێکی دیاریکراوەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا هەریەك لە: (ڕۆشنبیری، تەنزو گاڵتەوگەپ) بە هاوبەشی لە پلەی یەکەم هاتون، پاشان هەریەك لە: (سیاسی، خزمەتگوزاری، مێژو و شوێنەوار)یش بەیەکەوە بە پلەی دوەم، و هەریەك لە: (خوێندنو پەروەردە، وەرزشی، ئایتی)یش لە پلەی سێیەم هاتون، و دواپلەش (سەربازی، زانستیو ئەکادیمی) گرتویانە. ئەمەش ئاماژەیە بۆ کارایی ڕۆژنامەنوسانی ڕانیە لە بواری ڕۆشنبیریو تەنزو ساتیرداو لاکردنەوە لەو بوارە جێبایەخانە. بڕوانە خشتەی (10).

خشتەی (10)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە

لە ڕوی تایبەتمەند بە بوارێکی دیاریکراوەوە

ژ	تایبە تمەندبون	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	سیاسی	3	9.67	دوەم/ د
2	ڕۆشنبیری	7	22.58	یەکەم/ د
3	خوێندن و پەروەردە	2	6.45	سێیەم/ د
4	وەرزشی	2	6.45	سێیەم/ د
5	تەنزو گاڵتەوگەپ	7	22.58	یەکەم/ د
6	سەربازی	1	3.22	چوارەم/ د
7	خزمەتگوزاری	3	6.67	دوەم/ د
8	مێژو و شوێنەوار	3	6.67	دوەم/ د
9	زانستیو ئەکادیمی	1	3.22	چوارەم/ د
10	تەکنەلۆژیای زانیاری (IT)	2	6.45	سێیەم/ د
	کۆی گشتی	31	100	

10. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی تایبەتمەند بە چین و توێژێکی دیاریکراوەوە:

ئەنجامەکان دەریدەخەن، لە ڕوی تایبەتمەند بە چین و توێژێکی دیاریکراوەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا (خوێندکاران) لە پلەی یەکەمدا هاتوە، پاشان (لاوان) بە پلەی دوەم، و (منداڵان) لە پلەی سێیەم هاتوە، و دواپلەش هەریەك لە: (کرێکاران، زیندانییانی سیاسی) گرتویانە. ئەمەش بەڵگەی کارایی و زیندوێتیی توێژی خوێندکارو لاوانە. بڕوانە خشتەی (11).

خشتەی (11)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە

لە ڕوی تایبەتمەند بە چین و توێژێکی دیاریکراوەوە

ژ	تایبەتمەندبون	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	خوێندکاران	8	47.05	یەکەم
2	لاوان	4	23.52	دوەم
3	کرێکاران	1	5.88	چوارەم/ د
4	منداڵان	3	17.64	سێیەم
5	زیندانییانی سیاسی	1	5.88	چوارەم/ د
کۆی گشتی		17	100	

11. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی تایپی بابەتەکانەوە:

ئەنجامەکان ئەوە پێشاندەدەن، لە ڕوی تایپی بابەتەکانەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا (تایپی کۆمپیوتەر) لە پلەی یەکەمدا دێت، دوای ئەو (چاپی دەستی) بە پلەی دوەم، و پاشان (دەستنوس) لە پلەی سێیەمدا هاتوە. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی لە ساڵانی سەرەتای دوای ڕاپەڕینداو بەهۆی بارودۆخی ناڵەباری ئابوریو دەستڕانەگەیشتن بە ئامێرە پێشکەوتوەکانی بواری چاپەمەنیو ڕۆژنامەنوسی، ڕۆژنامەنوسان بە ناچاریو هاوشێوەی ڕۆژنامەنوسیی شاخو نهێنی پەنایان بۆ شێوازی دەستنوسو ئامێری چاپی دەستی بردوە. بڕوانە خشتەی (12).

خشتەی (12)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی تایپی بابەتەکانەوە

ژ	لایەنی چاپەمەنیی	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	دەستنوس	7	8.43	سێیەم
2	چاپی دەستی	9	10.84	دوەم
3	تایپی کۆمپیوتەر	67	80.72	یەکەم
	کۆی گشتی	83	100	

12. ڕۆژنامەنوســـــیی ڕانیـــــە لـــــە ڕوی نەخشەسازییەوە:

ئەنجامـــــەکان دەریدەخـــــەن، لـــــە ڕوی نەخشەســـازییەوە، لـــە ڕۆژنامەنوســـیی ڕانیـــەدا (دیزاینی کۆمپیوتـەر) پلـەی یەکـەمی وەرگرتـوە، و دوای ئـەویش (مۆنتـاژی دەسـتی) بـە پلـەی دوەم دێـت. ئەمـەش مانـای هاتنەکایـەی تەکنـەلۆژیای نوێیـــە لـــە بـــواری دەرهێنـــانی ڕۆژنامەنوســـیو ســـودوەرگرتنە لـــە داهێنـــراوە نوێیـــەکان. بڕوانـــە خشتەی (13).

خشتەی (13)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی نەخشەسازییەوە

ژ	نەخشەسازیی	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	مۆنتاژی دەستی	16	19.27	دوەم
2	دیزاینی کۆمپیوتەر	67	80.72	یەکەم
	کۆی گشتی	83	100	

13. ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی ڕادەی بەردەوامبونەوە:

ئەنجامەکان پێشانیدەدەن، لە ڕوی ڕادەی بەردەوامبونەوە، لە ڕۆژنامەنوسیی ڕانیەدا (وەستاو) بە ڕێژەی ڕەها لە پلەی یەکەمدایە، و (بەردەوام)یش بە ڕێژەیەکی زۆر کەمتر لە پلەی دوەمدا[*]. دەکرێ هەمان شرۆڤەی ئەنجامەکانی پێشو بۆ ئەم ئەنجامانەش بکرێ. بڕوانە خشتەی (14).

خشتەی (14)

ڕۆژنامەنوسیی ڕانیە لە ڕوی ڕادەی بەردەوامبونەوە

ژ	بەردەوامبون	دوبارەبونەوە	٪	پلەبەندی
1	بەردەوام	3	3.61	دوەم
2	وەستاو	80	96.38	یەکەم
کۆی گشتی		83	100	

* ئەو چاپکراوە خولەکییانەی تاکو ئێستا بەردەوامن بریتیین لە گۆڤارەکانی: (زانکۆی ڕاپەڕین، مەشخەڵی ڕاپەڕین).

دەرەنجامەکان

لـــە کۆتـــایی توێژینەوەکـــەدا، و پـــاش دوای ئەنجامـدانی روپێوکـاریی گشـتیو ناخشـیکاریی بـۆ بابەتی سەرەکیی توێژینەوەکە لـە مشـتە و مـاوەی دیاریکراویدا، پاشان شرۆڤەکردنیان، توێـژەران بـەم دەرەنجامانەی خوارەوە گەیشتن:

1. لـە روی چـەندێتییەوە چاپکراوی خولـەکیی ناوەنـدی قـەزای رانیـە بـە بـەراورد بـە چـارەگە سـەدەیەك (25 سـاڵ) لـە ئاسـتی پێویسـتو چاوەڕوانیدا نیـە، و بـە تێکـڕا هـەر ساڵێك کـەمێك زیـاتر لـە سـێ چاپکراوی بەردەکـەوێت، بـەڵام بـە رەچاوکردنی بـارودۆخی خراپـی سیاسـیو ئـابوریی کوردستانو لە بەرامبەر بزاڤی رۆژنامەنوسیی قەزاو ناحیـەکانی تـری کوردسـتان رەنگـە ژمارەکـە کـەم نەبێت.

2. زۆرینەی چاپکراوە خولەکییـەکانی ناوەنـدی قەزای رانیە دەچنە خانەی (بڵاوکـراوە)وە، ئەمـەش بۆ کەمئەزمونیو ناپیشـەییبونو کاریگـەریی لایـەنی دارایی دەگەڕێتەوە.

3. ژمـــارەو رێـــژەی دەرچـــونی چـــاپکراوە خولـەکییان لـە سـنوری ناوەنـدی قـەزای رانیـەدا

بەپێی ساڵو قۆناغەکاندا گۆڕانکارییان بەسەرداهاتوە، ئەمەش ئاماژەیە بۆ کاریگەریی بارودۆخی سیاسیو ئابوریی باشوری کوردستان بە گشتیو شارو ناوچەکە بە تایبەت لەسەر بوارەکە.

4. لە روی خاوەندارێتییەوە، رێکخراوە پیشەییو مەدەنییەکان پشکی گەورەی دەرچواندنی چاپکراوی خولەکییان لەو قەزایەو لەماوەی دیاریکراودا بەرکەوتوە.

5. زۆرینەی چاپکراوە خولەکییەکانی مشتەکە (رۆژنامەنوسیی را)ن، نەك (رۆژنامەنوسیی هەواڵو زانیاری)، بەوپێیەی زیارترینییان ساڵانەو وەرزانەو مانگانە دەرچوێنراون، لە بری رۆژانە یان هەفتەی چەند رۆژێك یان هەفتانە.

6. (تەمەنکورتی)و (هەناسەکورتی) واتا دەرچونی کەمترین ژمارەو بەردەوامنەبون، دو تایبەتمەندیی دیاری رۆژنامەنوسیی رانیەن، ئەمەش بۆ دو هۆکاری سەرەکی دەگەڕێتەوە: کەمئەزمونیو ناپرۆفێشناڵیی، کە هەم لە روی پیشەییو هەم لەروی رێکلامو داهات پەیداکردنەوە نەیانتوانیوە بەردەوام بنو خۆیان بژێنن، هەروا

دەستەبەرنەبونی سەرچاوەی پێویستو بەردەوامی دارایی.

7. ڕۆژنامەنوسیی تایبەتمەند زۆرینەی مشتەکە پێکدێنن، لە نێو ئەو تایبەتمەندەشدا ڕۆژنامەنوسیی تایبەت بە بوارێکی دیاریکراو، و لەوەشدا بوارەکانی (ڕۆشنبیری، تەنزو گاڵتەوگەپ) بە پلەی یەکەم هاتوە.

8. لە ڕۆژنامەنوسیی تایبەتمەند بە چینو توێژێکی دیاریکراو لە مشتەکەدا، (ڕۆژنامەنوسیی خوێندکاران) زۆرینە پێکدێنێت.

9. لە ڕۆژنامەنوسیی تایبەتمەند بە یادو بۆنەیەکی دیاریکراو لە مشتەکەدا، (ڕۆژنامەنوسیی تایبەت بە یادی ڕاپەڕین) زۆرینە پێکدێنێت.

10. لە ڕوی هونەریو نەخشەسازییەوە، (دەستنوس، چاپی دەستی، مۆنتاژی دەستی) بەشێکی تاڕادەیەک دیاری مشتەکەی گرتوە.

راسپاردەکان

لەژێر رۆشنایی دەرەنجامەکانیش، توێژەران چەند راسپاردەیەك لەپێناو بەرزکردنەوەی ئاستی پیشەیی رۆژنامەنوسیی کوردی لە هەرێمی کوردستاندا بە گشتی، و رۆژنامەنوسیی رانیە بە تایبەت، دەخەنەڕو:

1. گرنگیدانی پتر بە لایەنی پیشەیی رۆژنامەنوسی لە سەرجەمی روەکانەوە: شێواز، نوسین و سازاندن، زمانەوانی، ناوەرۆك، نەخشەسازی، جۆر... تاد.

2. هەوڵدان بۆ تایبەتمەندیی زیاتر لە چاپکراوە خولەکییەکانداو هاندانی رۆژنامەنوسان بۆ بەدەستهێنانی پسپۆڕێتی لە نوسین و سازاندنی رۆژنامەنوسییدا.

3. زاڵبون بەسەر ئاستەنگە ئایدۆلۆژیو سیاسیو کۆمەڵایەتیو دارایی‌و ...تاد-ەکان، و دورکەوتنەوە لە خۆنمایشکردن، و راهێنانو خۆپەروەردەکردنی پتر لە بواری کاری راگەیاندندا.

پێشنیارەکان

دوای پێشکەشکردنی دەرەنجام و راسپاردەکانیش، توێژەران پێشنیاردەکەن:

1. توێژەرانی دیکە توێژینەوەی تایبەتی زانستی سەبارەت بە چاپکراوە دیارو تەمەندرێژو کاریگەرەکانی رۆژنامەنوسیی رانیە ئەنجام بدەن.

2. توێژەرانی دیکە توێژینەوەی زانستی دەربارەی رۆژنامەنوسیی رانیە ئەنجام بدەن، لە سۆنگەی ئاستەنگەکانی بەردەم کاری رۆژنامەنوسانەوە.

3. توێژەرانی دیکە توێژینەوەی زانستی دەربارەی ئامرازەکانی دیکەی راگەیاندن (بینراو، بیستراو، ئەلیکترۆنی)ی رانیە ئەنجام بدەن.

سەرچاوەکان

یەکەم: ئینسکلۆپیدیا:

1. دەستەی نووسەرانی بریتانیکا، ئینسکلۆپێدیای بریتانیکا، (2014)، نوسخەی ئەلکترۆنی، چاپنەکراو، لەم لینکە وەرگیراوە:

http://www.britannica.com/topic/newspaper

2. رەفیق سالّح و عەبدوڵڵا زەنگەنە: رابەری رۆژنامەنووسیی کوردی، بەشی دوەم (1939–1957)، نوسخەی ئەلیکترۆنی، چاپنەکراو، سایتی بنکەی ژین، لەم لینکە وەرگیراوە:

http://www.binkeyjin.com/Belgename.aspx?Cor=%DA%95%DB%86%DA%98%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87%E2%80%8C%D9%88%D8%A7%D9%86%DB%8C<(29/12/2015)>.

دوەم: توێژینەوە:

3. هێرش رەسولّ: گۆڤاری پێنجی ئازار سەرەتای رۆژنامەگەریی راپەڕین (1991–1993)، توێژینەوەیەکە پێشکەشی بەشی راگەیاندنی کۆلێژی زانستەمرۆڤایەتییەکانی زانکۆی سلێمانی کراوە، 2002، چاپنەکراوە.

سێیەم: کتێب:

4. جەمال خەزنەدار (نوسینو ئامادەکرن): ئینسکلۆپیدیای رۆژنامەگەریی کوردی 1898 – 2010، پێداچونەوەو پوختەکردن: عەبدوڵڵا زەنگەنە، پێشەکی: فەرهاد عەونی، (هەولێر: سەندیکای رۆژنامەنوسانی کوردستان، 2011).

5. د.سەروەر عەبدولرەحمان عومەر: رۆژنامەنوسیی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان 1981 – 2005، (سلێمانی: رۆژنامەی "چاودێر"، 2008).

6. سەنگەر زرار: بیبلۆگرافیای بڵاوکراوە وەرزشییەکان 1985 – 2012، (هەولێر: بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی چاپو بڵاوکردنەوە، 2012).

7. عبدالله زەنگنە: رۆژنامەنوسی کوردی لە کوردستانی دوای –راپەڕین– بەدواداچونێکی مەیدانی یە، (هەولێر: حکومەتی هەرێمی کوردستان– وەزارەتی رۆشنبیری، 1998).

8. نەوزاد عەلی ئەحمەد: شۆڕشی رۆژنامە.. رۆژنامەی شۆڕش، (سلێمانی: سەنتەری راگەیاندنی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان، 2001).

چوارەم: دەستنوس:

9. مـــەحمود قـــادر فـــەرەج: مێـــژوی رانیـــە، چاپنەکراوە.

پێنجەم: رۆژنامەو گۆڤار:

10. رۆژنامـــەو گۆڤـــارو بڵاوکراوەکـــانی ناوەنـــدی قەزای رانیە (1991 – 2015).

11. زنار (گۆڤار)، وتوێژ لەگەڵ مامۆستا ئیـبراهیم رەمـەزان، سـازدانی: جوتیـار تۆفیـق هـەورامی، ژمـارە (13)، کانونی یەکەمی 2007.

12. هێـرش رەسـوڵ: "زنـار" چـۆنەو چـۆن بـێ باشـە؟، گۆشـەی (گوزارشـت)، زنـار (گۆڤـار)، ژمـارە (12)، تشرینی دوەمی 2007.

13. هێـرش رەسـوڵ: دەنگـی راپـەڕین یەکـەمین ئێزگەی ناوخۆیی، کوردسـتانی نـوێ (رۆژنامـە)، ژمـارە (2718)،ساڵی یانزەهەم، دوشەممە 2002/4/1.

14. هێرش رەسوڵ: رۆژنامەی رۆژانەی (مـانگرتن) 10 بۆ 1991/12/14 – رانیە، رانیە (گۆڤار)، ژمارە (5)، ئابی 2003.

سوپاس و پێزانین

لێرەدا بە پێویستی دەزانین سوپاسی تایبەتی کاک ستران عەبدوڵڵاو ڕۆژنامەی (کوردستانی نوێ) بکەین، کە ئەرکی چاپکردنی ئەم توێژینەوەیەیان گرتەئەستۆ.

هەروا زۆر سوپاسی هاوڕێیانمان: م. محەمەد بابۆڵی بۆ دیزاینکردنی ناوەوە، و کاک هۆگر حەمەساڵح بۆ دیزانکردنی بەرگی نامیلکەکە دەکەین.

نمونەیان زۆر بێت..

هێرش – ئاراز

سەرنج

ئـەم ناميلكەيـە، لـە بنەڕەتـدا توێژينەوەيـەكی زانستييە بە ناونيشـانی (ڕۆژنامەنوسـيی لۆكـاڵی لـە باشوری كوردستاندا/ ناوەندی قەزای ڕانيـە 1991 – 2015 بـە نمونـە)، كـە لـە كۆنفرانسـی (گەشـەپێدانی ڕاپـەڕينو خوێندنەوەيـەكی نـوێ بـۆ ڕەهەنـدەكانی/ زانكـۆی ڕاپـەڕين – 6 و 2015/3/7) پێشكەشـكراوە، دوای ئـەوەش هەندێ داتاو زانياريی ديكەی بۆ زيادكراوە.

پاشکۆی وێنەکان

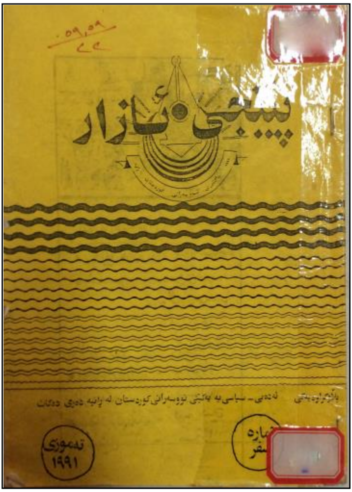

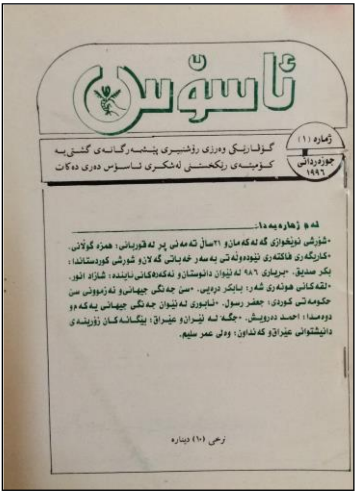

فەرهەنگ

خونچە

ئاسۆی سەندیکا
گۆڤارێکی رۆشنبیری وەرزییە
یەکێتی سەندیکاکانی کرێکارانی کوردستان ــ لیژنەی باڵای راپەڕین دەری دەکات
ژمارە (4)
1998

HAZHI
هەژێ
گۆڤارێکی وەرزی رۆشنبیری خوێندکارییە – ژمارە (١)ی حوزەیرانی ١٩٩٨
لقی راپەرینی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان – دەری دەکات
کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان
Kumeley xwendkarani kurdistan

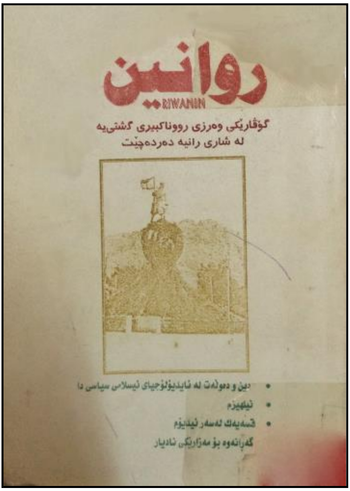
روانین
RIWANIN
گۆڤارێکی وەرزی رووناکبیری گشتی‌یە
لە شاری رانیە دەردەچێت
دین و دەوڵەت لە ئایدیۆلۆجیای ئیسلامی سیاسی دا
نیهیزم
قسەیەک لەسەر ئیدیۆم
گەڕانەوە بۆ مەزارێکی نادیار

والا
dia
لەم ژمارەیەدا
بانگەواز
هەڵوەستەیەک

وەرزشی کێوەڕەش
NO (2) july 1999
ڕاڤائیلی
یاری بۆ فیۆرنتینا دەکات
پروسکەی پیرۆزبایی

بەرەو پتەوکردنی رایەڵەکان ، لەپێناو رانیەیەکی جوانتر
rayal
رایەڵ

رانیە
14
ئەوان کێن؟
دیاری قەرەداغی.. میوانی رانیەیە
گروپی مۆزیکی کچانی رانیە

شمشارە
51
ڕووداوی ئەمڕۆ مێژووی سبەینێیە
رابەرینەکەی ساڵی ١٩٨٧ ی رەواندوز . جوتیار فتاح
یەکەم مانگرتنی کرێکاران لەبێتوێن ساڵی ١٩٥٩ لەگردی شمشارە روویداوە
حەماغای رانیە و چەند مێژوویەک / هێمن مستەفا حەماغا

ورە ٦
لوتکەی چیای قەندیلەوە
بۆ لوتکەی دەسەڵاتی عێراق

خۆر
xor
قایمقامی تازەی ڕانیە
دەبێت لەمەودوا لە ڕانیە یاسا حوکم بکات
خاوەن چاپخانەکان تکوڵی لێدەکەن و شارەوانیش بەبابەتی شەخسی دەزانێت
ئەو جادەیەی کە لە ناو باخی گشتی دروست کراوە جادەیەکی کاتییە
موخالەفەی موستەحەق

ئاراستە
پێویستە خزمەتگوزاری هاوڵاتیان لەئاست داهاتی وڵات کەمتر نەبێت
حکومەتی نەرویج مەلا کریکار دەنێرێتەوە
کوردەکانی بەریتانیا ڕوو لەووڵاتانی تری ئەوروپا دەکەن
حکومەت دەمی ڕاگەیاندنی سەربەخۆ دەگات!
حکومەت

گۆڤارێکی وەرزی ڕووناکبیری گشتییە لەشاری قەڵادزێ دەردەچێ
ژمارە ٣

دەروازەیەکی تر
لەم ساڵی خوێندندا دەڤەری ڕانیە (١٠١) بینای خوێندنی پێویستە

لێدوان
Ledwan
ئاماری وردی جیهانی سەرجەم هێرشە تیرۆرستیەکان و قوربانیانی تیرۆر و ئەو کەسانەی بە تۆمەتی کوشتن و تیرۆر دەستگیر کراون لە ژمارەی ئەم جارەی لێدواندا دەخوێنیتەوە

پرووشە
ئەنجومەنی وەزیرانی عیراق جوار بڕیارەکەی ماددەی ١٤٠ پەسند دەکات
140

حکومەتی هەرێمی کوردستان
وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
زانکۆی ڕاپەڕین
گۆڤاری زانکۆی ڕاپەڕین
گۆڤارێکی ئەکادیمییە
زانکۆی ڕاپەڕین دەریدەکات
2014 1
1
2014

هزر
زانکۆی ڕاپەڕین کۆلێژێکی شەریعە دەکاتەوە.
زانکۆی ڕاپەڕین
UNIVERSITY OF RAPARIN
کورتەیەک لە مێژووی شاری ڕانیە

ئاکە رێی راستی بەردەمی دەسەڵات تەنها تەسلیم بوونە بە خواستەکانی جەماوەر

مەشخەڵی راپەڕین

جەماوەر لە راپەڕیندا سەلماندی گەل لەهەموو دەسەڵات و حیزبێک کاریگەر و فراوانترە

ماڵپەڕی رۆژنامەی بریسک www.briskpress.net

بریسک

رۆشنایەیەکی نوێ بۆ نێوە

ساڵیادی راپەڕین بەبێ ئامادەبونی بەرپرسە باڵاکانی هەرێم بەڕێوەدەچێت

تەنها لە ماوەی یەک ساڵی رابردوودا

بەڕێوەبەرایەتی دابەشکردنی کارەبای رانیە داهاتی زیاتر لە هەشت ملیار دینار بووە

د.زەلمی :

سوێندخواردن بە "تەلاق" کاریگی پوچەڵەو لە ئامانجێکی سیاسییەوە هاتووە

ری

7

باڕێک بەرەو ژوور..

" عەبدولرەقیب یوسف" بوو شوێنەواری شاری دێرینی دەربەندی رانیەی دۆزیەوە

پرۆفیسۆر عەباس وەلی:

بارزانییەکان بۆ هاوکاری کۆمار هاتبوونە کوردستانی ئێران

نەسرین بەرواری :

ئافرەتی کورد لە بڕیاری سیاسی بێبەشە

یەزادنپەنا :

کێشەی نەتۆمی ئێران بە رووخانی نەو رژێمە نەمێنێت کۆتایی نایەت

٣/٥

رۆژی راپەڕین

عەدنان موفتی : بایەخدان بەرانیە بایەخدانە بەهەموو کوردستان

ژمارەی دانیشتوانی رانیە ١٩٩٧٧٣ کەسە

مەحمود سەنگاوی : بەرنامەی یەکێتی نیشتیمانییە رانیە بکرێتە پارێزگا